

บทที่ 1

บทนำ

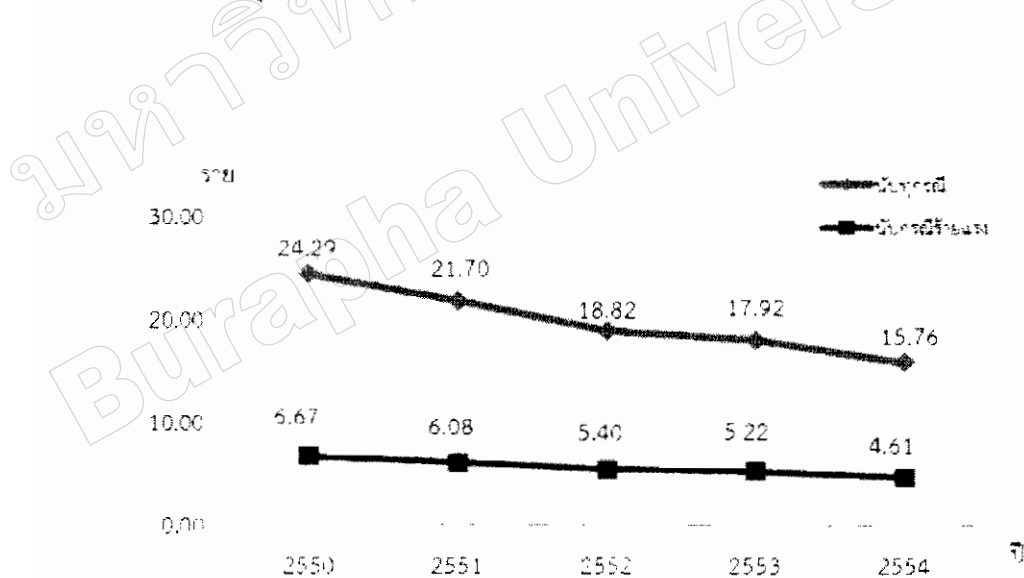
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมความปลอดภัย เป็นแนวคิดที่มุ่งลดอัตราการประสบอันตรายจากการทำงาน ด้วยการค้นหา การจำแนก และการจัดการความเสี่ยงในระบบบริหาร โดยเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น และนำมาปรับใช้ ในการปฏิบัติงานของคนงานทุกระดับในองค์กรอย่างสม่ำเสมอและสามารถสนองตอบเป้าหมายของสถานประกอบการกิจการ คือ การลดค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียจากการเกิดอุบัติเหตุ การบรรลุลความรับผิดชอบทางกฎหมายต่อการจัดการความปลอดภัย การเพิ่มผลผลิตของสถานประกอบการ ลูกคามีความพึงพอใจ และการเกิดมาตรฐานด้านความปลอดภัยในองค์กร (วิณา จีระแพทย์ และเกรียงศักดิ์ จีระแพทย์, 2550) โดยวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานประกอบการจะต้องประกอบด้วย 7 องค์ประกอบตามแนวคิดของกินซ์เบอร์ท และคณะ คือ

- 1) การส่งเสริมในด้านความปลอดภัย
- 2) หัวหน้างาน/ จป./ คณะกรรมการความปลอดภัยมีการส่งเสริมในด้านความปลอดภัย
- 3) สภาพะความปลอดภัยในองค์กร
- 4) ผลกระทบจากการรายงานเหตุการณ์
- 5) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความปลอดภัย
- 6) การรายงานผลการสอบสวนอุบัติเหตุและ
- 7) วัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นสิ่งช่วยผลักดันให้วัฒนธรรมความปลอดภัยเป็นระบบและครอบคลุม (สะแกวัลย์ ผดุงศักดิ์, 2552)

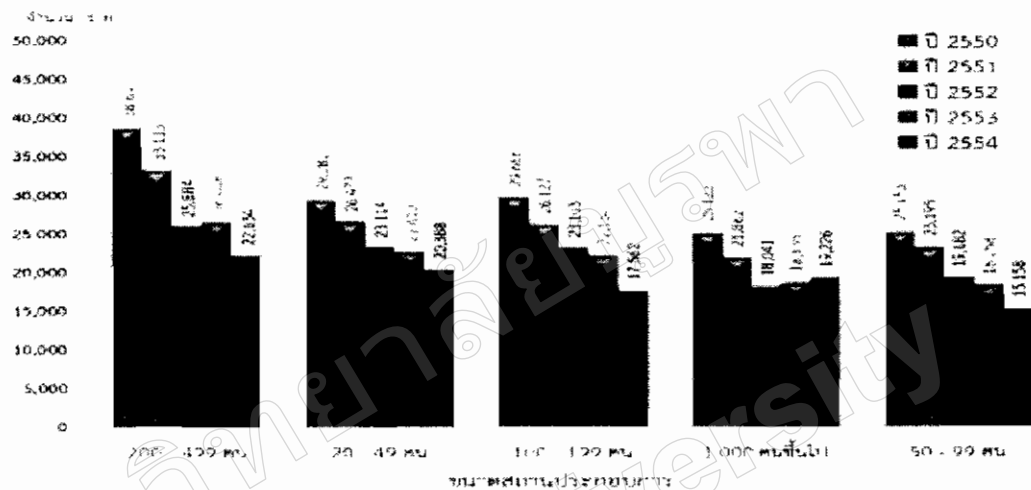
ดังนั้นการจัดการด้านความปลอดภัยในสถานประกอบการต่างๆ นอกเหนือจากการป้องกันควบคุมการเกิดอุบัติเหตุและ โรคจากการทำงานแล้ว ส่วนใหญ่มุ่งให้ความสำคัญกับการปรับปรุงเชิงเทคนิค และการแก้ปัญหาที่เกิดจากความผิดพลาดของมนุษย์ ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดการจัดการความปลอดภัยภายในองค์กรและเชื่อมโยงไปยังวัฒนธรรมความปลอดภัยขององค์กรโดยคำว่าวัฒนธรรมความปลอดภัยได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1986 จากสรุปรายงานการเกิดอุบัติเหตุโรงไฟฟ้าปรมาณูเชอร์โนบีลที่สหภาพโซเวียต ซึ่ง The International Nuclear Safety Group (INSAG) ได้เสนอรูปแบบของวัฒนธรรมความปลอดภัย ให้เป็นแนวทางในการดำเนินงานทางด้านความปลอดภัยในโรงไฟฟ้าปรมาณู โดยวัฒนธรรมความปลอดภัยต้องมีอยู่ในทุกระดับ การทำงาน ตั้งแต่ระดับนโยบายมาจนถึงระดับคนทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ และต้องรวมไปถึงการสร้างอุปนิสัยและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานของทุกคน โดยทุกคนต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนในวัฒนธรรมความปลอดภัย ซึ่งองค์กรที่มีวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ดีจะให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในลำดับต้น ๆ (IAEA Report INSAG-7, 1992) มีการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมที่ใช้

ในการแก้ปัญหาความไม่ปลอดภัย พบว่าพฤติกรรมพื้นฐานด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์ต่อการลดลงของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน โดยอธิบายว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความเสี่ยง และความไม่ปลอดภัยในการทำงานเกิดจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานภายในองค์กร เช่น การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน บรรยากาศความปลอดภัย การทำงานเป็นทีม และปัจจัยจากบุคคล (Vincent และคณะ, 1998 อ้างถึงใน อารีย์ แก้วทวี และจรรยา วงศ์กิตติถาวร, 2553) ซึ่งจากการศึกษาวัฒนธรรมความปลอดภัยและการควบคุมความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุต่อการรับรู้ของนักดำน้ำมืออาชีพและคนงานนอกชายฝั่ง จำนวน 212 คน พบว่า วัฒนธรรมความปลอดภัย มีนัยสำคัญต่อการรับรู้ความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ($p < 0.001$) (Wendy Adie et al., 2005) ตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในการทำงานที่ดี คือ อัตราการประสพอันตรายจากการทำงานของคนงาน โดยสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสพอันตรายสูงโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการดำเนินงานด้านความปลอดภัยในการทำงานที่ไม่ดี และจากข้อมูลสถิติการประสพอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานของคนงาน ปี 2550-2554 พบว่า มีอัตราการประสพอันตรายจากการทำงานทั้งกรณีนับทุกกรณีและกรณีร้ายแรงมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 อัตราการประสพอันตรายต่อคนงาน 1,000 ราย ปี 2550-2554
ที่มา: สำนักงานประกันสังคม, 2554.

ถึงอย่างไรก็ตามยังพบว่ามียัตราการประสบอันตรายจากการทำงานอยู่และสถานประกอบกิจการขนาด 200-499 คน ยังคงเป็นขนาดที่มีจำนวนการประสบอันตรายสูงสุด หรือโดยเฉลี่ย 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.13 ต่อปี ของจำนวนการประสบอันตรายทั้งหมด ดังภาพที่ 2 (สำนักงานประกันสังคม, 2554)

ภาพที่ 2 ขนาดสถานประกอบกิจการที่คนงานได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน สูงสุด 5 อันดับแรก ปี 2550-2554
ที่มา: สำนักงานประกันสังคม, 2554.

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยของคนงานในสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานในระดับต่ำและสูง เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างรูปแบบวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานสูง ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลการศึกษครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารในการปรับปรุงวัฒนธรรมความปลอดภัยขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยของคนงานในสถานประกอบกิจการ เขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในด้านการส่งเสริมในด้านความปลอดภัย หัวหน้างาน/ จป./ คณะกรรมการความปลอดภัยมีการส่งเสริมในด้านความปลอดภัย สภาพะความปลอดภัยในองค์กร ผลกระทบการรายงานเหตุการณ์ พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความปลอดภัย การรายงานผลการสอบสวนอุบัติเหตุ และวัฒนธรรมการเรียนรู้.

2. เพื่อหาความสัมพันธ์การรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยของพนักงานในสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานระดับต่ำกับสูง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาวัฒนธรรมความปลอดภัยและการควบคุมความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุต่อการรับรู้ของนักค้ำน้ำมีอาชีพลูกจ้างและพนักงานนอกชายฝั่ง จำนวน 212 คน พบว่า วัฒนธรรมความปลอดภัยมีนัยสำคัญต่อการรับรู้ความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุ ($p < 0.001$) (Wendy Adie et al., 2005) ดังนั้นระดับการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยของพนักงานในสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานในระดับต่ำ ดีกว่า พนักงานในสถานประกอบกิจการที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานในระดับสูง

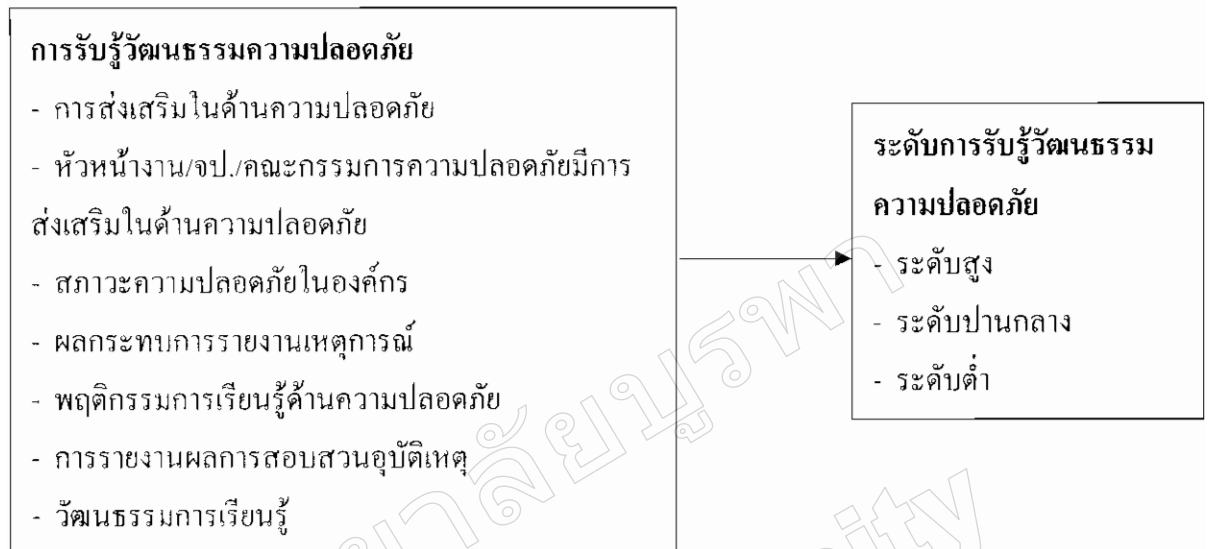
ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยของพนักงานในสถานประกอบกิจการที่มีพนักงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ที่เคยมีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานระดับต่ำและสูงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรีที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2553

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ การรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัย
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ระดับการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานประกอบกิจการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านความปลอดภัย ให้เป็นรูปธรรม
2. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพิจารณาเป็นแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสถานประกอบกิจการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัย หมายถึง การรู้และเชื่อผลที่เกิดจากค่านิยมทัศนคติ ความสามารถ และรูปแบบการแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะของวัฒนธรรมความปลอดภัยของสถานประกอบกิจการ ด้วยแบบสอบถามวัดการรับรู้วัฒนธรรมความปลอดภัยที่ดัดแปลงจากแบบสอบถามของพีโอน่าและคณะ เชื่อมโยงกับแนวคิดของกินซ์เบิร์ก และคณะ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ

1.1 การส่งเสริมในด้านความปลอดภัย หมายถึง การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการทำงาน วิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารระหว่างคนงานกับผู้บริหาร

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การพัฒนาหรือปรับปรุงขั้นตอนการทำงาน หรือกฎความปลอดภัย การดูแลเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของคนงาน การสนับสนุนให้มีการตระหนักถึงความปลอดภัยในการทำงาน

1.2 หัวหน้างาน/ จป./ คณะกรรมการความปลอดภัยมีการส่งเสริมในด้านความปลอดภัยหมายถึง การคำนึงถึงเรื่องสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของหัวหน้างานต่อคนงาน การให้ความสำคัญกับการละเมิดกฎความปลอดภัยในการทำงาน ความพยายามที่จะทำให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน การแสดงความกังวลต่อการปฏิบัติงานของคนงาน ความพึงพอใจในแผนงานความปลอดภัยที่สนับสนุนให้เกิดการทำงานที่ดี

1.3 สภาพะความปลอดภัยในองค์กร หมายถึง ความรู้สึกต่องานที่ทำว่ามีความปลอดภัย หรือผลกระทบในด้านลบแม้ว่างานนั้นไม่มีความปลอดภัย หรืองานที่ทำน่าเบื่อและจำเจ แรงจูงใจในการทำงาน และความพึงพอใจในการทำงาน

1.4 ผลกระทบจากการรายงานเหตุการณ์ หมายถึง ผลกระทบในด้านบวกและด้านลบในการรายงานเหตุการณ์ ได้แก่ การละเลยต่อกฎระเบียบทางด้านความปลอดภัยจะทำให้การทำงานได้สะดวก การทำงานแบบลัดขั้นตอนสามารถทำได้เมื่องานไม่มีความเสี่ยงหรือมีความเสี่ยงน้อย แรงจูงใจที่ทำให้ละเมิดกฎความปลอดภัย การไม่มีกฎ ระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยในการทำงานที่เข้มงวด แรงกดดันจากเพื่อนร่วมงาน และการจัดการที่ไม่รุนแรงทำให้มีการละเมิดกฎความปลอดภัยในการทำงาน

1.5 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความปลอดภัย หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านความปลอดภัยในด้านบวกและด้านลบ ได้แก่ กฎ ระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยในการทำงานที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปลอดภัย การมีกฎ ระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยมากเกินไปและไม่สัมพันธ์กับความเสี่ยงในการทำงาน กฎ ระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยบางอย่างไม่สามารถอธิบายถึงวิธีการทำงานอย่างปลอดภัยได้ วิธีการเขียนกฎและคำแนะนำทางด้านความปลอดภัยในการทำงานสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ง่าย กฎ ระเบียบและขั้นตอนความปลอดภัยบางอย่างมีไว้เพื่อป้องกันผู้บริหารเท่านั้น ระบบการขออนุญาตทำงานเสี่ยงทำให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานอย่างแท้จริง ระบบการอนุญาตให้ทำงานเสี่ยงเป็นเพียงเครื่องมือป้องกันความผิดของคนเท่านั้น ใบอนุญาตให้ทำงานเสี่ยงมีความชัดเจน ง่ายต่อการใช้งาน และระบบการอนุญาตให้ทำงานเสี่ยงเป็นระบบที่ประเมินความเสี่ยงที่คาดไม่ถึงสำหรับงานบางอย่างที่มีความเสี่ยง

1.6 การรายงานผลการสอบสวนอุบัติเหตุ หมายถึง การรับรู้วัฒนธรรมการรายงานในด้านบวกและด้านลบ ได้แก่ ทีมสอบสวนอุบัติเหตุจะหาสาเหตุที่แท้จริงของอุบัติเหตุมากกว่าจะ

บอกว่าเป็นความผิดพลาดของคน ระบบการสอบสวนอุบัติเหตุจะพิจารณาระบบจัดการและนโยบายที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุของคนงานในบริษัทที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง คนงานมีความเต็มใจที่จะรายงานการเกิดอุบัติเหตุ การสอบสวนอุบัติเหตุส่วนใหญ่ใช้เพื่อหาคนที่จะถูกตำหนิ การสอบสวนอุบัติเหตุเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุซ้ำ ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุได้รับการเผยแพร่ถึงทุกคนอย่างเหมาะสม การให้ความคิดเห็นสะท้อนกลับเสมอเกี่ยวกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น ความรู้สึกพึงพอใจเกี่ยวกับมาตรการติดตาม การดูแลหลังเกิดการบาดเจ็บ มาตรการการจัดการหลังการเกิดอุบัติเหตุ

1.7 วัฒนธรรมการเรียนรู้ หมายถึง การที่คนงานทุกคนทุกระดับในองค์กรมีการรับรู้ว่าการที่คนงานในองค์กรหรือหน่วยงานมีค่านิยม และแสดงออกให้เห็นในการเรียนรู้ด้านความปลอดภัยในการทำงานของคนงานร่วมกัน ได้แก่ ความปลอดภัยต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ใช่เป็นแค่เครื่องประดับเท่านั้น เรื่องสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานเป็นเรื่องของผู้บริหาร ความเชื่อในการทำงานอย่างปลอดภัย การปฏิเสธการทำงานได้เมื่อรู้สึกว่ามันไม่ปลอดภัย พื้นที่การทำงานมีมาตรฐานความปลอดภัยอยู่ในระดับสูง สภาพแวดล้อมในการทำงานทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำงานให้ปลอดภัย การที่กฎความปลอดภัยถูกละเมิดเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน ดักเตือน การบาดเจ็บจากการทำงานไม่ใช่สิ่งที่จะต้องกังวล การดักเตือนและการแก้ไขข้อผิดพลาดโดยไม่มีการลงโทษถือเป็นโอกาสการเรียนรู้

2. อัตราการประสบอันตรายจากการทำงาน หมายถึง จำนวนคนงานที่ประสบอันตรายและเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม นับความร้ายแรงตั้งแต่กรณีหยุดงานเกิน 3 วันขึ้นไป กรณีสูญเสียอวัยวะ กรณีทุพพลภาพ และกรณีตาย เปรียบเทียบกับจำนวนคนงานที่อยู่ในข่ายคุ้มครองกองทุนเงินทดแทน ณ เดือนธันวาคม (แผนการปฏิบัติงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553, 2552) โดยแบ่งระดับของการประสบอันตรายออกเป็น 2 ระดับ คือ

2.1 อัตราการประสบอันตรายจากการทำงานระดับต่ำ หมายถึง คนงานที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบกิจการที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานต่อพันไม่เกิน 6.94 รายงานตามตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ แผนการปฏิบัติงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (แผนการปฏิบัติงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553, 2552)

2.2 อัตราการประสบอันตรายจากการทำงานระดับสูง หมายถึง คนงานที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบกิจการที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มีอัตราการประสบอันตรายจากการทำงานต่อพันเกิน 6.94 รายงานตามตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ แผนการปฏิบัติงานกรมสวัสดิการและ

คุ้มครองแรงงาน (แผนการปฏิบัติงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553, 2552)

3. สถานประกอบกิจการ หมายถึง สถานประกอบกิจการที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่มีจำนวนคนงานตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป เนื่องจากมีหน่วยงานความปลอดภัยตามกฎหมายกำหนดมาตรฐานในการบริหารและการจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2549 และขึ้นทะเบียนไว้กับกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2553

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University